

نمره : ۲

تیر به نامی ۱۳۳۸

صلیع : ۵

دارالفنون

اکادمیہ دارالفنون
کولکاتا

فلسفہ، اجتماعیات، تاریخ، جغرافیا، ادبیات

ایکی آبجہ ب۔ نسے اولنور

مندرجات:

اسلام اجتماعیاتی	[ازمیری اسماعیل حق]
آناظولیدہ اسلامیت	[کوپرلو زادہ محمد فؤاد]
اسکی ساولر (مابعد)	[نجیب عاصم]

مجموعہ علم

شرقيات مجموعہ لری - ۱۰. کوروشی چوما (ماجار تورانیات مجموعہ سی)	[راغب خلوصی]
تاریخ و فلسفہ مجموعہ لری	[ر. خ]

نشرزادہ باشی : ارفاق اسلامیہ مطبعہ
۱۹۲۲-۱۳۳۸

مجموعه اسر

- ۱ -

مترقبات مجموعه اسر

۱. ماجار توزانیات جریده‌سی (کوروشی چوما آرخیووم)
بوداپسته، ۱۹۲۱، جزء ۱ - ۳

برنجی جزء :

«کوروشی آلکساندر چوما» حقنده‌کی باش مقاله‌سنه «ژوف شمید» شویله برمقدمه‌ایله کیریور: «تقریباً يوز سنه او لویورکه، او نود و مازیالردن کوروشی آلکساندر چوما ۱۸۱۹ سنه‌سی تشرین اول آینده داهما ۳۵ یاشلرنده ایکن حرارتی کنجلک چاغنک املارینی دکیشدیرمکه قالقمش و ماده برکول فقراسنک سفالی ایچنده - فقط قدسی بر وجد آتشی و قیریلاز براراده قوئی ایله - آسیايه، او او زون سیاحت یوانه چیقمشدرا. شیمدی بو یوجیلفاڭ بوتون یورغونلقلری تیبتده داریه لینغ مزاراغنک حزین و ماتعلی اوتلری، کل فدانلری آلتندہ دیکله نمکدەدر... یوله چیقدیغی زمان یکانه مقصدی ماجارلک ایلک یوردلرینک تدقیق، قدیم شیلره عائد تاریخی معلوماتک جمعی و مختلف شرق دیللریله مارجارجه آزمىنده کورولن مماثاتلرک قید و تائیتی ایدی. ایکی بو چوق سنه‌لک بر غیرتندن صوکره ۱۸۲۲ حزیرانده غربی تیبتک «لاداقخ» ولاياتک مرکزی اولان «له» قصبه‌سنه واردیغی زمان بورادن قارا قوروم طاغلرخی آشەرق شرق تورکستانه داخل اولق و اوراده ماجارلک و برسه‌کەل (چکیل؟) منقبه‌سنه کورمه، بونلرله علاقه‌دار اولان ھونلرک ایزلىنى آرامق ایسته‌دى. بوصورتله تاریم حوضه‌سنه کیره بیله‌یدی دها او زمان بالا خرمه ملتداشلرندن «اورم شتاین» لک بر دبع عصر دنی کشاد ایتش او لدیغی قیمتدار کشیفاته باشلامش اوله‌جقدي. حالبوکه طالع اوکا داهما باشقە، فقط عظمت و کوزللك اعتباریله بوندن آشاغى قالمایان بر وظیفه تقدیر ایشدى. پارکنده کیدن یولك بر آورو بالى ایچون قطعیاً تھلکلی او لدیغی کندیسنه آکلاتیانجە کری دوندی. کشمیر حدودینه کلدیگى زمان او راده هنستا ان مامورلندن مشهور انگلیز سیاحى «ویلیام مورفروفت» راست کلدی. او ز آی او نکله کشمیرده قالدى و موئی‌ایلدن استعاره ایتدیکی غەئورغۇنىڭ تیبت الفاسندن تیبت لان و ادبیاته مراق حاصل ایتدی. آرقداشنک تأثیریله انگلیز - هند حکومتىڭ جزئى برحایەسى سایه‌سندە کندیسنى تماماً تیبت تدقیقاته وقف ایتدی. ایشته چوما بو آندن اعتباراً او ز سنه‌دن فضلله برمدت بوكا حصر نفس ایتش و بو وظیفەنى اميد ایده بىلدېکندن چوق پارلاق بوصورتده حل وايقا ایله‌مشدر. »

بو مقدماتدن صوکره شمید چومانڭ آخر عمرىنە قادر تېبىيات ايلە ناصل مشغول اولىش ، بونك اىچون تېيت مناستر و كويلىرىنده اقليم و سكنا اعتبارىلە نەجىنە شرائطدا خالنده چالىشىمە مجبور قالش اولدىغۇنى و شرقىياتك بو ساحەسىنە علمك اڭ اول كىندىسىنە مەدیون اولدىغۇنى موققىتلىرى و بو پارلاق مساعىسىنە ماجارلار اىچون نە بويوك بىر شرف و انسانىت اىچون نە يوكىك بىر خدمت اولدىغۇنى جانلى بىر اسلوبە نقل و تەھىيد ايلەيور . بعده چومانڭ زمان ايجابى ، اشتقاقياتىدە هنوز بىك ابتدائى بولۇندىغۇنى ، زىرا كىندىسى ۱۷ لسانە واقف اولدىغۇنى حالىدە علمى معناسىلە لسانىاتىجى او لمادىغۇنى ؟ آنجاق قولومبىك هندستان يىرىنە آمرىقايى كىشى ايتدىكى كى چومانڭ دە ماجارلارك تارىخى بشىكىنى آزارا يىكن تېيت لسانىاتى تأسىس اىتش اولدىغۇنى تصرىح ايدىيور . اوىندىن صوکره چوما و خانغلرىنىڭ سايەسىنە انكشاف اىتش اولان تېبىياتك واردىغۇنى صوک نىتىجەلرى عامەيە طانىتىق اوزىز بىر طاسلاق چىزىيور . تېيت لسانى ، يازى و صوتىاتى ، صرف و نحوى ؛ دىنى ، اخلاقى ادبىاتى ؛ تارىخى ويرلى منبىلىرى جغرافىياسى ، طبى ؛ خلق ادبىاتى ، دستان و درامى ؛ دىنى تارىخى وادبىيات تارىخى حقىنە بىكى معلوماتى خلاصە ايدىيور .

« ۱۱ نجى عصرىدە تۈرك دىللەری و قوملىرى » « حقىنە » « محمود كاشغرى » يى موضوع بىت ايدىن اىكىنچى مقالەدە « ق . بروقلمان » سادەجە « دیوان لغات الترك » كى مقدمەسىنە و تۈرك يازىسى ، لەجەلرى ، صرف و نحوينە ئائىدۇر بىر بىجە ايلە اولان مقايىسلەرلىرى حاوى ويردىكى معلومات و اىضاھاتى نقل و خلاصە اىتكىدەدر . بروقلمان بى مناسبتىلە كىندىسىنەك آلان مىتىرىق مجموعەسىنەك ۷۳ نجى ، كەلەقىسىمەنەنک ۱۸ نجى ؛ شرق آسيا مجموعەسىنەك ۸ نجى جىلدىنەكى يىنه عىنى موضوعە تىاس ايدىن يازىلر و مقالەلرینە عطفلىر ياتقىدەدر .

اوچىنچى مقالە « ماھار و قاينامەلرنە اسكتىيايدا ئۆز ويرىلن جغرافى معلومات » يى تدقىق ايدىيور . محررلە بوبابىدە يادىغۇنى دقىق تىخالىلاردىن قرون وسطا مؤلفلىرىنەك اسكتىيا حقىنە نە قادر بېھم و متناقضى درجه مشكل و عادتا امكانيز بولۇندىغۇنى ، بوخصوصىدە يۇنان و عرب جغرافيونىڭ ائرلى چوق دها واضح و شايىان اعتماد اوھەجى فىكري حاصل اولىيور .

« تۈرك اسىنىك معناسى » ئى آراشدىران « بىزەارد مو نقاجى » آلامانجە « اسلام » مجموعەسىنەك (۱۹۱۸ سنهسى) ۹ نجى جىلدىنە زورىخىدىن پروفسور « ئى . ئى . هەس » امضاسىلە بى عنوان آتىنە مندرج مقالەدىن بىختىلە سوى - شونك سوى خاندانى تارىخى قىسىنە « تۈرك » اسىنىك اصلى حقىنە « كىن شان — آلتىن طاغ — آلتاي » جوارىنە او طوران « تو-كىيە » لىك بواسى جوارىنە او طوردىقلرى طاغك شىكىنەن آلدەقلرىنى ، چونكە لسانلىرنە طولۇغە يە « تو-كىيە » دىنلىدىكى و يىسىدەلۇنك دەربلويە علاوهسىنە (ص ۱۲) دە مقىد اولدىغۇنى و پروفسورهسىك ، او . فرانقەنەك « اورتا آسيا تۈرك و اسكتىلىرى حقىنە چىن منبىلىنى آنان معلومات » عنوانلى ائرندە بوبابىدە سرد ايتدىكى اعتراضى قبول ايتەيوب چىن مورخىنى اشتقاچىياغنى داها معقول و طبىعى بولەسەنە رۇغما كىندىسىنەدە بوجىن طرز اىضاھى قبول ايدەمدىكى ؛ چونكە هەس چىن فرضىيەسى تأييد اىچون اسکى جىنچە شىكلى « تات - كوت » اولىھى لازم كلىن « تو - كوت » كەلەسىنەك تۈركىجەدە تصوّت اعتبارىلە او زمانىكى « تو - كوت » كەلەسەنە تقابل ايتدىكى ؛ اغلب احتمال تۈركلرلە او زمان موغۇلجه (ت) جمع اداتى

قو لالاندقلريني و سرپوش معناسته كلن بركلمه نك يكى فارسيده «ترك» شكلنده موجودا ولديغنى بيان ايديبور سده توركجهده فتحه ايله «ترك» كلمه سى اولماديغنى و موغوجده كى «ت» اداتى توركجهده مقيس عليه او لمایه جغنى و نهايت «قوم» ايله «طاغ» دن هانكىستك هانكىسىنى توسيمه سبب اولدېغنىك واضح بولونما ديغنى؛ چينلىلر ك «تورك» كلمه سىنى «سرپوش» معناسته ئىن ايمهلىرى احتماله كوره توركجهه موغوجده كى «طواغه» كلمه سىله اياضاح اولونه بىلە جىكنى؛ چونكە تورك - موغول «ر» لىينك چىنچىدە «ل»ه تحولى حادىئىستك اطرادى ژاپون متخصصل تندز «قورا كىچى شيراتورى» نك «هيوانغ» - نوشعبه سى ايله تونغ - هو بويلىرى نك لسانى» حقنده كى رساله سندە كورولە بىلدىكىنى، مثلا «جانغ - لى» كلمه سندە «تاڭرى» «پا - تو - لو» نك «بوغاتور»ه تقابل ايتدىكىنى؛ كذا سىي مؤلفك (كەلەتى سەدە، ج ۳ ده) «وسون» لر حقنده كى مقالە سندە تو كىوجه «بو - لى» نك «بورى يعنى قورت» اولدېغنى؛ بوصورتلە «طواغه» نك چينلىلر آغزىنده «تو - لو - كۈئە» تافظ اولوندىغنى سرد ايديبور . بوندن صوکره، بەرنامىچى بوبابدە دها موافق بىر فەرگەر اۋاق اوزرە، وامبەرىنك «تورك و تاتاررك ابتدائى مەدニيەتى» عنوانلى ائرنە ماجارجه سى «توروك» اولان «تورك»ى «تورەمك» دن كىتىز اشتقاقي بىكىنلىكىنى سوپەلە يەرك بو خصوصى تائيد اىچۇن «تورو» نك آلتايچىدە - آلامانچىدە كى دويچى كېيى - ملت، ملى معناسته كىلىكىنى و دىكىر فىن - اوغور قوملىرىندا بوكا دائىر متعدد مثاللار بولوندىغنى، نتە كىم «ماجار» كلمه سندە بىلە «ماجار» شكلنده اياضاح اولوندىغنى سوپەلە يبور .

كتىچى شمال تورك شاعرى «عبدالله توقاي» حقنده كى فرانسز جە مقالە سندە «جميد زبير» بىك توقاي ك ملى خاق انتباھ شاعرى صفتىلە، بويوك اسماعيل غاسپىر نىكى نك «ترجمان» غزىتە سىله تمثيل ايتدىكى يكى حيات جريانىنە حقيقى بر ترجمان اولدېغنى سوپەلە دكىن صوکره بى ملى تجدد حقنده مجموعه عامەسى اىچۇز اياضاھاتە كىريشەر ك عياض اسحاق، مرجان حضرت، عالمجان حضرت، قاضى رضاىە الدين، موسى بىكىيەف، عبدالله بوبى ...، كىي اك مەتاز سىمالىرى ذكر وروس حكومتنىك ئۆمانە تضييقنە رغماً بى بويوك مەنلارك اجتماعى و تربىوی مجاهدەرنە دوام ايتدىكارىنى قىد ايديبور . توقاي ك پدرى مسلكاً مەنلا بولونتش اولدېغنى كى كىنلىسى ده بىمدە مدرسه لە دوام ايتىش ايدىسىدە عائەلە حيانىك صىجاق حر يمنە مظھر او لمە دن ۲۶ ياشىنده حياته وداع ايتىش و ترجمە حالنى «ايىمىدە قالغانلر» عنوانلى بىر كىتابىنده تاثيت ايتىشدەر . جىيد زېرى بىك بونى سوپەلە دكىن صوکره توقادك قىصە جە بىر ترجمە حالنى چىزەر ك توقايىك لسانى و ائرلىرى حقنده اياضاھاتە كىريشىپور واوندە «بى خلقە دىكىرى صوقتە لە ئائىدا ولىق اوزرە اىكى روح» ياشادىغنى، في الواقع بعض ائرلىنىك لسانى عثمانلىلىرىدە كى «كتاب ديانە» ياقلاشدىغى حالدە دىكىرلەرنە تمامًا «خلق آغزى» اولدېغنى آكلاتىپور، ائرلەرنە داستانى اولق اوزرە «آلتون اتچ» (آلتىن خوروز)، «شورەلى» و «صو آناسى» نى ذكر ايلە بونلارك موضوعى شرح ايديبور . بعده توقايىك مجموعەرنە بالخاصە جاھل صوقتە لە شىدەلە بىر كار اوئىد «يىكى كسىك باش، اسکى اصول طرفدارلىرى و مولانىك شكايىتى» اسمندە كى ائرلى پك جانلى اولدېغنى، چوجوقلەرە ئائى يازىلىرى اىچىنده ده «كىدى خالە» و «ايچىلر». عنوانلى كتابلىرىنىك پك محقق بى شهرتە مالك بولوندىقلرينى سوپەلە يبور . نهايت شاعرك روھى سېجيە سندە نقل كلام ايدهر ك طبعاً پك سادە و فداكار اولدېغنى؛ شاييان دقت اولق اوزرە يالكىز ملت عشىتىن بىحث ايتدىكىنى و فقرىندەن دولايى مقابله سىز قالان فردى عشقى ترۇمە تىزلى ايتە دىكىنى، چونكە كنج شمال شاعرى بىك دىدىكى «تاتار بار كىردىن

دوشسه سس چیقار مادینی کبی وقتیله قازاتک سقوطی بیله آوروپا به عکس ایته دیکنی « سویله بیه رک » مقاله‌یه شوسوزلره خاتمه ویریور: « توقای بوتون مدت حیاتجه کینمک ایچون یازی یازمشدر. کندیسی عصر لردن بزی قهر اولوب کیتمکده اولان اوکسوز برماتک اوکسوز بر اولادی در. بناءً علیه حیاتی ملی فاجعه نک حقیق بر تماشیدر. مبتلا اولدینی شفانا پذیر خسته‌لقدن قورتولا مایه رق ۲ نیسان ۱۹۱۳ ده بروس خسته‌خانه‌سنده وقت ایتمشدرا. جنازه‌سی ملت طرفندن محتشم بر آلایه قالدیریلش

زاوکون بوتون غزنه‌لر ملی برماتم کوننه مخصوص سیاه چر چیوه‌لره انتشار ایتمشدرا [۱]

« طورفان آبده‌لری واسکی تورکجه‌دن گلمه کله‌لر » حقنده « دوقتور گیولا نیمهت » که مقاله‌سی ده ماجارجه‌ده « آغیو - طوب » (اسکیدن آلت معناسنے کله‌سنک تورکجه « آلداغ » یعنی حیله ، خدعاً ایله ؛ « بون - جزا » کله‌سنک طورفان آبده‌لرنده « موں » یعنی کناه وقباحت ، کذا « اوات » یعنی البسه کی اوزره آتلان شیءک طورفان تورکجه‌سنده « ایلتین » یعنی طاشیمچ ، سوروكله‌مک کله‌سیله ؛ « اوروک » آبدی ؛ « اوچه » کوچوک قارداش کله‌لرینک طورفانجه‌ده « اوروک » ، « ایچی » کله‌لریله ونهايت ماجارجه « غیارلو » یعنی سنه ، عایل کله‌سنک تورکجه‌ده « یازیقلی ، کناهالی » کله‌سیله مناسبتلرینی آراشدیریور .

ایکننجی جزء :

« استانبول ماجار علمی مؤسسه‌سی » عنوانی مقاله‌سنده « آ. هه کلدر » اولاً تاریخی تدقیقات یچون اون طقوز تجی عصر ک صوک نصفندن اعتباراً آلمانلر طرفندن روما و آینه کی مهم مرکزلرده آچیلمش اولان « عتیقیات مخابراتی مؤسسه‌لری » ندن صوکره قدیم یونان شرق مدینی اوچاقلرینک ظاهره اخراجی ایچون چالیشان سائر آلمان ، فرانس ، انگلیز ، آمریقان ، ایتالیان مؤسسه‌لرینی که‌دالک قاهره‌ده کی فرانس « مصربیات » مؤسسه‌سی ایله روماده کی آوستريا لیلرک « تاریخ » وفلورانس‌ده کی آلمانلرک « صناعات تاریخی » مؤسسه‌لرینی ذکر ایده‌رک بومناسبته قدیم « بیزانس » پاچتی اولان استانبولک‌ده روسلر طرفندن « بین‌الملل تاریخ وبالخاصه بیزانس تاریخی » تدقیقاتی ایچون مرکز اتحاد ایدیلیدیکنی وبوراده کی « روس عتیقیات مؤسسه‌سی جریده‌سی » نک بو ساحده چوق قیمتی خدمتلر ایقا ایدیلیدیکنی قید ایدیور . اوندن صوکره حرب عمومی دولایی‌سیله روس مؤسسه‌سنک خالیته خاتمه چکیلمسی اوزرینه یرینه غایت مشکل شرائط داخانده « ماجار علمی مؤسسه‌سی » قائم اولدینی وبو مؤسسه‌نک سافنه نظرآ مسامعی پروغرامنی داها شمولی وخصوصی طوته‌رق عمومی ایچون کافی متنسبلرندن بالخاصه « بیزانس - ماجار و تورک - ماجار مناسباتی ، قدیم ونصرانی عتیقیات ، فاریخ مناسباتی تاریخی ونهايت شرق‌لسانیاتی وبرنجی درجه‌ده تورچه - ماجارجه مناسباتی » بیزانس واسلام صناعتلى تاریخی ونهايت شرق‌لسانیاتی وبرنجی درجه‌ده تحریات یاچق وبوصورته ماجار ساحه‌لرندۀ تخصصلر یتشدیرمکه غیرت ، بونک ایچون ایجاب ایدن یرلده تحریات یاچق وبوصورته ماجار و تورک عرفان اربابی آره‌سنده کی مناسباتی صیقیلاش‌دیرمک غایه‌سی استهداف ایدیلیدیکنی ، فقط مع التأسف بومقصدله صرف ایدیکی بروچوق سنده‌لک قیصه برفع‌الیمندن صوکره ۱۹۱۸ تشرن اوئنده حموقة مساعی‌سی تعطیله مجبور قالمش اولدینی سویله‌یور . بونک سبی اوچق اوزره مؤسسه‌ده چالیشمق ایچون کافی درجه‌ده مجهز اعضا بولونه مادینی ، بونک ایچون بطریقندن جهان دیللرندن لا اقل یرینه مالک اولمک لازم اولدینی کی دیکر طرفندن تورک - اسلام تاریخ و بدایعی ایچون‌ده تورک

[۱] عبد‌الله توقایف حقنده باقکنـ ، کوپرولو زاده فؤاد بـ

لسانیاتنه حقیله وقوف الزم اولدیغنى ، بو شرائطی حائز اعضانک ایسه مؤسسه‌ده تماماً مفقود بولوندیغنى و بونك ایچون ماجار تاریخنے عائد مهم اور ائمک تحریياتنه بیله باشلانه مادیغنى ، يالکز ۱۵۲۶ ده بودینک استردادینه عائد غایت مهم بر فرمانک انتقادلی بر طرزده نشر ایدیله بیلدیکنى بیان ایدیور (ی.ه. مورتمان : بودینک ۱۵۲۶ تاریخنده استردادینه دائئر ، استانبول ماجار علمی مؤسسه‌سى جریده‌سى ، ۳ نجی جزء) . او ندن صوکره استانبول اوراق قدیمه مخزنک انتظامسرzac و پریشا نلغى دولاییسیله بو و تائق تحریسی پک مشکل اولدیغنى ، قرهچون ایمەنک بیله بونجه سنەلک امکار ندن صوکره پک جزئی بر ثمراه الدە ایده بیلدیکنى ، اساساً اصل ۲۶ و ۱۷ نجی عصره عائد و تائق قسمنک غائب اولش اولوب يالکز ۱۸ نجی عصرک دها بر کتلی بر محصول وعد ایده بیلدیکنى ؛ كذا لک ماجار تاریخنے عائد تورک منابعی تامین ایچون باشليجه تورک مور خلرینک هان کافه‌سى مؤسسه کتبخانه‌سى ایچون تدارک ایدیله بیکى كې بیزانس منابعی ایچون ده استانبول « سیللووغوس » روم جمعیت ادیمه و علمیه‌سى کتبخانه سندەکی تحریاتک - اوغورلو بر تصادف احتمالی نظره آلمامق شرطیله - اميد اولوندیغنى قادر وعد کار بولونه مادیغنى علاوه ایدیور .

صناعات و بدايیع تاریخی ساحه‌سنە کلنجه ، ماجار مؤسسه‌سى روس سلفنک خلافه اوله رق ملى نقطه نظر دنده تورک و اسلام بدايینه اهمیت ویردیکنى و بو خصوصده شرقدەکی بين الملل تدقیقات ایچون علمی بر مرکز رولنک ایفا سی مؤسسه‌یه عائد شرفی بروظیفه اولدیغنى ، بونك ایچون اک اول جعفر افندینک « رساله معماریه » سی ایله « مناقب هنروران » ک شرحلی برصورتده طبیعی و تورکلرک میکل آنژی اولان معمار « سنان » حقنده بر مونوغرافی حاضر لانه‌سى دوشونولدیکنى ، حتی خزینه هایوندە معمار سنان ، محمد آغا ، خواجه قاسمک غیر مطبوع ترسیملى موجود اولدیغنى خبر آنديغنى ، كذا لک تورک چینیجیلکی ایله عسکری موزه‌ده کی ماجار اسلحه‌سى حقنده بر تدقیق تاسار لاندیغنى ، بو خصوصده اوقاف اسلامیه موزه‌سى معاونی آرماتاق ساقیزیان بکل چوق دگرلی معاونتلری دوقونمش و دوقونه جغنى ، از جمله مومنیاک دلالتیله بعض تورک مینیا تورلری او زرنده ماجار تاریخنے عائد اثر و رسملر بولوندیغنه مطلع اولوندیغنى ؛ كذا لک بیزانس آبدەلری تدقیقاتنده ده بالطبع اک اول ، ماجار قرالى سەن لادیسلاسک قیزینک انشا کرده‌سى اولان زیرک کیلیسە‌سى جامعنک نظره آنندیغنى ، حابوکه بوتون استانبولك طو پوغرافیک خریطه سنک احضاری سنەلر سوره جکنى ، و حربدن صوکره فعالیت ساحه‌سنک استانبول خارجندە تشميل ایدیله جکنى ، حق عثمانلى جمایه آثار عتیقه انجمنیله يايیلان خیرلی مذاکرەلر نیجه‌سنده بوتون عثمانلى اوکە سنک بربادیع خریطه سنک تنظیمی اميد اولوندیغنى ؛ بوتون بومساعی آرە سنده اجنبی عاملرندن ده استغانه و استفاده اولونه جغنى و شیمیدی یه قدر نشر ایدیله بیلمش اولان درت جزئک بوتلر آرە سنده اولدیجە مقبوله چکدیکنى و دها شیمیدی دن آتینه آلمان و آوستريا مؤسسه لزیله ملازم اعضا مبادله‌سى ایچون ائتلاف ایدیله بیکنى و نهايت ایوم روما و آتینه مؤسسه لزینک کشاد ایدیله بیکنە نظرأ استانبول مؤسسه سنک ده بر آن اول آچیلمه‌سى تئنیاتى سرد ایلیور .

« چین صنعتنده بذاته لک » « مقاله سنده » « زولتان فون تاچاچ » غربدن متاثر اولمامش چین صنعت ائرلندە اسکیدن بری طبیعی بر آنیزیم فلسفه سنک تجلیسی کورولدیکی حالدە ينه عینی صنعتک ممیز بر وصفی تشکیل ایدن « تزیینجیلک » کیفیتیله بوطبیعی « بذاته لک » خصوصنک فاصیل تأییف ایدینه بیله جکنى ایضا ساحه چالیشیور و بو بابده کی مطالعاتنه بر خاتمه اولارق عمومیته اور و پاده اقصای شرق صنعتک

«ئەمپەرسیونىست» يعنی «بالخاصه آنى تحسىسىلىرى افاده ايدن» ماهىتىدە بىرصنعت اولدىغىي يواندەكى تللىي جرح ايله بونك بالعكس «طېمىي انطباعلىك اوزۇن بىردرۇنى ايشلەنمە مىھصولى اولهرقى بىرترکىب وابداعى» اولدىغىي، وبواعتبار ايله اقصاى شرق فلسەفەسىنە «رسم ايله حسن خطك مساوى طو تولدىغىي» كىيفىتىڭ قولايچە آكلاشىلە بىلدىكىنى سوپەلەيور وادعاىنى اثبات اىچۇن فرانسەھوب اقصاى شرق صنعتى مۇزەسىنە موجود برقاج وازاو نۇونەسى كۆسترييور.

«يورچى وموغۇل صايى اسىلىرى» مقالەسىنە «برتولدلاوفر» ترتىب ايتىش اولدىغىي بىر جدولە عكسى بىرادعايى ابطال ايدەرك «تونغۇز وموغۇل صايىلىرى آرەسىنە بالقوه بىراتباط و مناسبت بولۇندىغىي» چۈنكە «قىدىم موغۇلجه طېقەسىنەك يورچىچەدە محفوظ، مانچوچەدە ايسە پاك سونوك بقاياسى موجود» تونغۇز لەچەلرندە ايسە تىما مامەفقۇد بولۇندىغىي» بوبابىدەكى تەقىقات نىتىچەسىنە تىبىن ايتدىكىنى، شوحالە نظر آولجە تونغۇز زەچەدە اىكى نوع اعداد موجوداولوب بونلاردىن بىرىنگە اليوم تونغۇز جە ودىكىرىنىك موغۇلجه دە حاكم اولدىغىنە حكىم ايتىك اىنجاب اىلدىكىنى، بوكىيفىتك قطۇمى حلى اىچۇن ايسە جىنتىچە منبعلىرە نظر آ موغۇلجه ايلە رابطەدار اولدىفلرى آكلاشىلان «ھيونغ - نو» و «كىتان» منقرض دىيارىنىك صايىلىرىنى بىلەمە من ضرورى اولدىغىي، حابوکە بوبابىدەكى معلوماتىزك غىرِ كافى بولۇندىغىي سوپەلەيور.

«دمشىيد تورچە وئىقەلری» مقالەسىنە «فرانسوا چىنقا» بالخاصه عثمانى تارىخى مشتغللىرىنە اسکى اوراقىت قرائت و ترجمەسىنە ياردىم مەقصدىلە برقاج نۇونە ويرمك اىستىيور. بونك اىچۇن بىر بوجوق عصر زىمدە ماجارستانىڭ مقدراتى ادارە ايتىش اولان توركىلە ئائىد و ئائىقك مەدرىسلەر طرفندەن طابەلرینە كۆسترييە بىمامەسى اىچۇن ماجارلەر طرفندەن هنۇز بىرىشى يايلىماش اولدىغىي؛ حابوکە كىرك ماجارستان و كىرك ويانە وسائلىر غرب كىتبخانەلرندە بوكا ئائىد خىلى مالزەمە بولۇندىغىي، استانبول خزىنە اوراقنە كەنچە على اميرى افتدى حضرتلىرىنىڭ تارىخ عثمانى مجموعەسى (ج ۲، ص ۳۱۵ - ۳۱۷) دەكى مەقلەسى دە بومالزەنەك درجە اھمىيەت حقىنە قطۇمى بىر فکر ويرەمدىكىنى سوپەلەيەرك بۇ خصوصىدە آلمانىيادە صرف شرقىيات مەدرىسەسى طابەسى اىچۇن «ماجارستانىدە بولۇنان تورچە وئىقەلر» عنوانى آلتىندا آلمانىچە بىركلەيات نشر ايدىلىكىدە ايسەدە بونلاردىن وئىقەلر كىتابتى ئائىلە كىرىك جەتلە بونقىسانىڭ تلافيسى دوغرودىن دوغروۋىيە ماجارلە ئائىد اولدىغىي، چۈنكە اولا وئىقەلر دوغرودىن دوغروۋىيە ماجار تارىخىنە تىاس ايتدىكىنى، ثانىاً تورك اربابىنى عصرى تارىخ اصوللىرىنە ارشاد وظيفەسى ماجارلەم ترتىب ايتدىكىنى، بونك اىچۇن مەمكىن اولدىغىي قادر چوق مقدارىدە ماجار علمجىلىرىنىڭ بىر آن اول بۇ ساحەدە تارىخى وعلمى اختصاص و معلومات ايلە تىجەز ايدەرك بوملى وظيفەيى درعەدەيە شەتاب اىباھلەرنى و بوكا بىرخىلى مقدمە اولق اوزىزىدە كىندىسىنىڭ ايلك دفعە اولهرق بويىپەلە جق ايشە بىر نۇونە كۆسترىدىكىنى سوپەلەيەرك پىشىتە جوارىنە دمىشىيد قرىيەسە ئائىد فى ۲۲ محرم ۱۰۷۱، شهر بدون المحروسە ۲۹ رمضان ۱۰۷۲، كىدا شهر بدون المحروسە فى ۹ ذى القعده سەنە ۱۰۷۴ تارىخىلى صورتلىرى بىلەن مەھىم كەلەلە دمىشىيد، قويۇن آطە، آطن... كېي اسىلىرە ئائىد بالخاصه أوايا چىلى، پچىسى وسائلىرلە مستندا لسانى و تارىخى شىرخى علاوه ايدىيور.

«پېنكلار و ماجارەنەن مۇقىبەلری» عنوانلى مقالەسىنە «فەھەر گەزا» «قونستانىنوس پورفېروۋىيە نەتىس» ك «إمبراطور اغلىك ادارىسى» اسىمنىدەكى اثرىنىك اىچە ايشلە ئەمش اولمۇدىن زىادە شهرت

واعتبار بولش برای اولدیغنى ، بوکا عائد بر یغین آثار ایچنده انگلیز مؤلفرندن «بوری» نك آلمانچه بیزانس مجموعه‌سى (ج ۱۵) ندهى مقاله‌سندن باشقه نظره آلینه بیله جك جدى بر محصول اولمادیغنى ؛ حتی آدام عقلالى مطبوع برمتنك بیله موجود او مايوب برجوق ياكاشلقلرك بوتون طبعلره عینا پخديكنى سويله يه رك بومقصده بناءً بومقاله‌يى كتابك بعض فقر دلرينك تدقيق و تحليلنه حصر ايتک ايسـتـهـ دـيـكـنـىـ بيـانـ وـ بـوـ خـصـوـصـهـ بـالـخـاصـهـ پـخـنـكـلـرـهـ عـائـدـ اوـلاـنـ ۳۷ـ نـجـىـ بـاـبـكـ ماـجـارـ تـارـيـخـىـ جـهـتـنـدـنـ اـهـمـيـتـىـ قـيـدـ اـيـدـيـورـ .ـ بـوـسـاـيـهـ دـهـ ماـجـارـ قـوـمـيـ منـقـبـهـ لـرـينـهـ تـأـثـيرـ اـجـراـ اـيـدـنـ بـوـاغـارـ ،ـ خـازـارـ وـ سـائـرـ قـوـمـلـهـ بـرـاـبـرـ پـخـنـكـلـرـكـ دـهـ بـرـرـولـ اوـيـنـادـيـغـنـىـ اـثـبـاتـ اـيـدـهـ بـيـلـهـ جـكـنـىـ ،ـ بـوـنـكـ اـيـچـوـنـ اـسـكـيـدـنـ ماـجـارـسـتـانـ (ـ حتـىـ بـوـاغـارـسـتـانـ وـيـوـنـاـنـسـتـانـدـهـ)ـ اـيـزـ بـرـاقـشـ اوـلاـنـ «ـ چـاـپـاـ منـقـبـهـ سـتـىـ »ـ توـضـيـحـنـهـ چـاـيـشـهـ جـغـنـىـ ،ـ بـوـصـورـتـهـ ماـجـارـلـرـكـ منـشـاـيـ «ـ هـوـنـلـرـ »ـ هـرـ بـوـطـ اوـلـدـيـغـنـىـ دـوـغـرـوـدـنـ دـوـغـرـوـيـهـ دـكـلـسـهـ بـيـلـهـ بـالـوـاسـطـهـ تـبـيـنـ اـيـدـهـ بـيـلـهـ جـكـنـىـ سـوـيـلـهـ يـوـرـ وـدـيـوـرـهـ :ـ «ـ فـيـ الـوـاـقـعـ اـسـكـيـدـنـ لـاـيـنـجـهـ يـاـزـيـلـىـشـ اوـلاـنـ ماـجـارـ وـقـاـيـعـنـاـمـهـ لـرـنـدـنـ بـرـنـدـهـ »ـ آـتـيـلاـ »ـ نـكـ اوـغـلـىـ «ـ چـاـبـاـ »ـ نـكـ «ـ ئـهـدـهـمـهـنـ »ـ وـ «ـ ئـهـدـ »ـ اـسـمـنـدـهـ اـيـكـ اوـغـلـىـ اوـلـوـبـ ئـهـدـ بـاـبـسـيـلـهـ اـسـكـيـتـيـادـهـ قـالـشـ ،ـ ئـهـدـهـمـنـ اـيـسـهـ «ـ بـاـبـسـنـكـ وـ آـفـاسـنـكـ بـوـيـوـكـ عـائـلـهـسـىـ خـلـقـيـلـهـ »ـ بـرـلـكـدـهـ ماـجـارـلـرـ آـرـقـهـسـنـدـنـ پـاـنـوـنـيـاـيـهـ كـلـشـ وـ بـوـرـادـهـ «ـ آـبـاـ »ـ لـرـ خـانـدـاتـنـ تـأـسـيـسـ اـيـتـشـدـىـ .ـ دـيـكـرـ مـؤـلـفـ مجـهـولـ وـيـاـ مـعـلـومـ وـقـاـيـعـنـاـمـهـ لـرـ دـخـىـ بـوـ «ـ ئـهـدـ »ـ اـيـلـهـ «ـ ئـهـدـهـمـهـنـ »ـ اـسـمـنـىـ مـتـقـفـاـ ذـكـرـ اـيـتـكـدـهـ دـرـلـ .ـ بـوـنـلـرـ اـيـسـهـ «ـ چـاـبـاـ »ـ نـكـ اوـغـولـلـرـىـ يـعـنـىـ «ـ آـبـاـ »ـ صـوـيـنـكـ جـدـلـيـدـرـ .ـ بـوـآـبـالـخـانـدـانـ مـلـىـ وـقـاـيـعـنـاـمـهـدـهـ «ـ هـوـنـ »ـ ،ـ مـؤـافـ مجـهـولـ تـارـخـدـهـ «ـ قـوـمـانـ »ـ اوـلـقـ اوـزـرـهـ كـوـسـتـرـيـلـيـوـرـ .ـ عـيـنـ زـمانـدـهـ بـوـنـلـرـ هـوـنـغـارـ .ـ ماـجـارـ اوـلـادـقـلـرـىـ دـهـ تـصـرـيـحـاـ قـبـولـ اوـلـوـنـوـيـوـرـ .ـ حـابـوـكـ قـوـمـانـلـرـ آـنـجـاـقـ ۱۱ـ نـجـىـ عـصـرـكـ اـورـتـهـلـنـدـهـ مـيـدانـهـ چـيـقـمـشـ اوـلـدـقـلـرـىـ حـالـهـ «ـ آـبـالـ »ـ خـانـدـانـ دـاهـاـ ۱۰ـ نـجـىـ عـصـرـكـ صـوـكـلـرـنـدـهـ ماـجـارـسـتـانـ طـوـپـرـاغـنـدـهـ بـوـلـوـنـوـيـوـرـلـاـيـدـىـ ؛ـ بـوـرـانـكـ اـشـغـالـيـ صـيـرـهـسـنـدـهـ وـدـاهـاـ اـيـكـ عـصـرـ صـوـكـرـهـ قـادـارـ بـوـرـالـرـدـهـ (ـ مجـهـولـ مـؤـافـهـ كـوـرـهـ رـوـتـهـنـيـادـهـ)ـ پـخـنـكـلـرـ (ـ وـيـاـيـنـهـ مجـهـولـ مـؤـلفـهـ كـوـرـهـ قـوـمـانـلـرـ)ـ يـاشـاـيـوـرـدـىـ .ـ بـوـ اـيـكـ قـوـمـكـ عـرـقاـ وـلـسـانـاـ قـرـابـتـرـىـ هـاـنـ بـوـتـونـ وـقـاـيـعـنـاـمـهـلـرـجـهـ اـشـهـادـ اوـلـوـنـقـدـهـدـرـ .ـ بـوـكـاـ نـظـرـآـ «ـ آـبـالـ »ـ ئـدـهـ پـخـنـكـلـرـ صـاـيـهـ بـيـلـيـرـىـ .ـ نـاـصـلـكـهـ بـوـعـنـوـانـ بـيـلـهـ قـوـمـانـجـهـ كـلـهـ تـيـپـلـيـرـىـ آـكـدـيـرـمـقـدـهـدـرـ .ـ يـنـهـ مجـهـولـ مـؤـلـفـ شـهـادـتـهـ باـقـيـلـيـرـسـهـ پـخـنـكـلـرـ تـاقـشـوـنـ زـمانـدـهـ آـبـالـ اـدـارـهـسـنـدـهـ ماـجـارـسـتـانـهـ كـلـوـبـ يـرـلـشـمـلـرـدـرـ .ـ بـوـصـيـرـهـلـدـهـ پـخـنـكـلـرـهـ قـوـمـانـلـرـ تـارـيـخـلـنـدـنـ قـطـعـيـاـ خـبـرـدارـ اوـلـادـيـغـمـزـ اـيـچـوـنـ «ـ اوـزـ »ـ لـرـ پـخـنـكـلـرـىـ نـهـ زـمانـ سـوـرـمـشـ اوـلـدـقـلـرـىـهـ دـائـرـ هـيـچـ بـرـ فـكـرـمـزـ اوـلـهـماـزـ .ـ يـالـكـنـ پـورـفـيـرـوـيـهـنـهـ تـوـسـكـ اـثـرـنـدـنـ اوـقـادـارـيـنـيـ بـيـلـيـوـرـزـكـهـ ۸۹۰ـ ۸۹۱ـ سـنـهـسـنـدـنـ اـعـتـبـارـآـ «ـ آـتـيـلـ »ـ وـ «ـ يـهـيـقـ »ـ نـهـرـلـرـىـ آـرـهـسـنـدـهـ «ـ اوـزـلـ »ـ ،ـ «ـ دـوـنـ »ـ نـهـرـىـ اـيـلـهـ «ـ آـشـاغـيـ طـوـنـهـ »ـ آـرـهـسـنـدـهـهـ «ـ پـخـنـكـلـرـ »ـ اوـطـوـرـوـ بـيـورـدـىـ وـ بـوـ حـالـ مـوـرـخـكـ مـعـاـصـرـ بـوـلـوـنـدـيـغـيـ ۹۴۵ـ تـارـيـخـنـهـ قـادـارـ دـكـيـشـمـهـمـشـدـىـ .ـ يـنـهـ بـوـ اـثـرـدـنـ آـكـلاـشـيـلـيـدـيـغـنـهـ كـوـرـهـ پـخـنـكـلـرـ اوـزـلـرـهـ قـارـشـيـ مـغـلـوـبـ اوـلـوـنـجـهـ دـيـنيـسـتـرـكـ بـرـىـ طـرـفـهـ قـوـنـشـلـرـدـرـ .ـ بـالـآـخـرـهـ ماـجـارـسـتـانـهـ كـنـ پـخـنـكـلـرـدـهـ بـوـنـلـرـ اوـلـوـبـ آـبـالـرـدـهـ بـوـنـلـرـهـ مـنـسـوـبـدـرـ .ـ

بونـكـ اـيـچـوـنـ «ـ پـورـفـيـرـوـيـهـنـهـ تـوـسـ »ـ وـ «ـ كـهـدـرـهـنـوـسـ »ـ كـبـيـ مـؤـلـفـرـدـهـ رـاـسـتـ كـلـيـنـ پـخـنـكـ بـوـيـلـيـرـىـنـكـ اـسـمـلـرـىـنـيـ تـدـقـيقـ اـيـتـلـيـدـرـ .ـ بـوـنـلـرـ قـبـولـهـ نـظـرـآـ پـخـنـكـلـرـدـهـ قـبـيلـهـلـرـ جـدـلـيـنـكـ وـيـاـ باـشـبـوـغـلـرـىـنـكـ اـسـمـلـرـىـنـيـ آـلـيـلـرـدـىـ .ـ بـوـ اـعـتـبـارـ اـيـلـهـ بـوـنـلـرـ عنـوـانـلـرـىـنـيـ تـشـكـيـلـ اـيـدـنـ كـلـهـلـرـكـ اـيـلـكـ قـسـمـيـ مـتـحـولـ،ـ اـيـكـنـجـيـسـيـ ثـابـتـدـىـ،ـ مـثـلاـ چـابـانـلـرـ بـوـيـ بـكـلـرـ اـوـلاـنـ چـابـاـ :ـ آـبـادـنـ تـورـهـهـ بـرـصـوـىـ اوـلـقـ لـازـمـ كـلـيـوـرـ .ـ وـقـاـيـعـنـاـمـهـلـدـهـ هـوـنـلـرـدـنـ اوـلـوـبـ ماـجـارـلـهـ التـحـاقـ اـيـتـكـلـرـىـ سـوـيـلـهـنـ قـوـمـلـرـدـنـ «ـ سـهـكـلـرـ »ـ لـرـ وـيـاـ دـهـاـ دـوـغـرـوـسـىـ

«چیغلا» لر وارکه (بو کلنه نک غرب مؤلفرنده آوار قلعه سی معناسته کادیکی نظره آلنیرسه) بوندن
یز زمانلر آوارلرک؛ ۲. شرقدن ده آتیلانک طور و نلوندن چابا قومنک «اسکیتیا» ده (که مه توییدس
حوضه سیدر) ماجارلره التحاق ایتدکلاری آکلاشیله بیلیر».

گهزا بونلردن صوکره بیزانس مورخنک اثرنده مقید پچنک اسم خاصلینی اوزون اوزادی یه مقایسه و تحلیل ایده رک او صیره لردہ اسمی پکن قومان باشبو غلرینک عنوانلرینی ده عینی صورتله مقایسه لزومنی بیلدیریسیور و خاتمه اوله رق «آبا» صوینه منسوب بوتون بویلرک آرمه لرنده «طوغروف» شکلکنی محافظه ایته لری اک قدیم جدلرینک او نغوننه صادق قالدقلرینی بیلدیردیکنی علاوه ایدیسیور.

بیله فرستدن استفاده ایده‌مدکریی د نه ایدیور .
 « اون اوغور ، یدی ماجار ، دهنتو موجهر » مقاله‌سنده « گیولانه‌یمهت » ماجار علاماسندن غومبوتسن ک (ماجار لسانیاتی ، ج ۱۷) ده ماجارلره بولغار تورکلرینک تماسنی او زمانه قادرکی عموصی قبوله کوره « اورته وولغا » بویلرینه ده کیل ، « قافقاس » طرفلرینه نقل و « یدنچی » میلادعصرندن « اوله » ارجاع ایته‌سی ماجار ملی تاریخ تدقیقاتنده یکی بر واته احداث ایتدیکنی ، اساساً « برفات مونقاچی » ده (کله‌تی سه‌مله ، ج ۶ ده) کی « ماجارلک ایلک یوردی » عنوانی مقاله‌سنده بونقطه‌ید قبول ایتش اولوب ، کند یسنه کدنخی یوقاریده نقل ایتدیکمز (چوما مجموعه‌سی ، جزء ۱) ده کی « اسکی

تورجىهدن كاه كله لرمز و تورفان آبدەلری » مقالەسندە سوپىلەدىكى كې عىنى ناتيجە يە وارمىش اولدىيغىنى ، مع ما فيه نهايت غومبوتسك مسئلەي قطعياً حل اىتدىكىنى و بوصورت حلمە نظرأ، ما جارلە اطلاق اولۇنان « اوңغار » تعبيرىنىڭ بولغار تورجىھەسندەكى « اوң اوغۇر » كله سندەن نشأت اىتدىكى ، تحقق اىلدىكىنى سوپىلەيور . بونى اثبات اىچۈن اولا بى فىكرە مخالف اولان « يەنو دارقو » نىك « بىزانتس مؤلفىرنىدە ما جارلە ئائى قومى اسىملەر » عنوانلى اثرىنە « اوңغار » كله سندەن ئامان اراضىسىنەكى اسلاوجە « اوңغىرىن » دن تورەدىكى يولىندە سرد اىتدىكى مطالعەيى مناقشە ايدەرك بالعکس بوداعانىڭ آنجاق « اوغۇر » شكايىلە اىضاح اولۇنە بىلە جىكى ؛ بولغار تورجىھەسندەكى « اوң اوغۇر » داها دوغروسى « اوң اوغۇر » كله سندەن بىلدىكىمز « اوң » صايىسىنە ، اىكىنچى جزئى ايسە كىدا دوغرودىن دوغرى يە « اوغۇز » كله سندەن تقابل اىتدىكىنى و بوكۇنلى ما جارجەدەكى بقايسەندەن آكلاشىلدىغى وجهە بولغار تورجىھەسندەدە ، ساير تورك لەبىجەلرندە امثالى كورولدىكى وجهە ، بعض اوچ بىجىلى كله لرک اورتە صائىنىڭ غايىب اولدىغىنە بناءً « اوң اوغۇر » كې پىك قولايچە « اوңغور » اولە بىلە جىكى ؛ حتى بوجەنلىك دوايم ايدەرك بولغار تورجىھەسندە « او تورغۇر : او توزغۇر و توفورغۇر : توقوزغۇردىن مقلوب قوتورغۇر - قورتورغۇر مىشاللرندە اولدىغىنى كى) ، « اوغۇر » دن سادەجە « غۇر » يعنى تارىخى منبعلىرىدەكى غز - غۇز - اوغۇز اولە بىلدىكىنى ؛ اوغۇزك معناسى ايسە كىرك دەگىنە ئىكىنلىك « هوئىرلەك عمومى تارىخى » اثرىنە غرب توركلىرىندەن باخت فصلەدەكى افادەسندەن و كىرك مارقوارتەك « قومانلر » و طومىسىنە ئىكىنلىك « توركىيات » عنوانلى رسالەرندەن آكلاشىلە جىنى اوزرە « اوң » (تورجىھە بىلدىكىمز) ، اوز (طورفانجەدە آدام) يعنى اوز آدام ، اوң ار و بناءً عليه « اوңغور - اوң اوغۇر - اوң اوق ارى » دىمك اوله جىغى ، بوكا قىاساً براسىكى و مۇئافى بجهۇل تارىخىدە كورولان « هەتوموغر : هەتوموجر » كله سندەن ئىدى ما جار « دىمك اولدىغىنى ، دىكىر بىر مورخىدە راست كىلىن و ما جارجە او لمادىغى اقرار اولۇنان « دەنتو موجر » تعبيرىنىڭ دە مختلف تورجىھە لغتىردى « تىن ، تىن ، تون ، تون » كله سندەن عمومىتە « نەر » خاصە « دون » نەرى دىمك اولدىغىنە نظر أطبق « طونە توركلىرى » تعبيرىندە اولدىغىنى كى « دەنتو : تەندو : تەنلى يعنى دونلى ما جار » دىمك اولدىغىنى وايشتە اوچە اورال بويىندە بولۇنان پەچىنلىك او وقتل ما جارلە مىسكون اولان « مەئۇتىس : دون حوضەسى » نىدەكى جغرافى يېرىك ئىسمى عىنى نقل اىتىش اولدىقلەنلى قبول ايدىيور .

« متنوعات » قىسىمندە ، ما جارجەدەكى « قاپو بالوانى » كله سندەن اسىكىيدىن ما جارلەدە قاپولە حامى روحك تصويرى قونولدىغىنە دلالت اىتدىكى و بىزانتس پاطرىيقلەندەن « نىقولا ئوس مىستيقوس » ك بولغار چارى سىمۇنە كونىردىكى مەتمەلقانە « مكتوبلىر » دە كورولان « غرب توركلىرى » تعبيرىنىڭ ، مورخ تەئوفانە سىڭ اثرىنە « خازارلەرى افادەيىدىن » شرق توركلىرى » تعبيرىنىڭ مقابل « ما جار » لرى اشعار اىتدىكى آكلاشىلە مقدەدرە . « تقرىيضاڭ » قىسىمندە ايسە « فريدىرىيغىھىرت » ك ٧٥نجى ولادت سەنەسىنى تسىعىدا آلامانجە « اقصايى شرق مجموعەسى » طرفىندە نشر ايدىلەن نىسخە ئەتازەنەنڭ غایت زىكىن و فوق العادە قىمتدار مەندىز جاتىندەن ، بىزلىرى دوغرودىن دوغروۋىھە علاقەدار اىتكى اعتبارىلە صىرىھىسىلە ف. باينىغر، و.بانغ، ق. بروقلىمان، س. فايىست، ئى. زىيغ، او. فرانقه، آ. هەرمان، س. قونوف، آ. قراوزە، آ. فۇن لووقوق، ئى. مارقوارت، ق. موللاركى مەتىشىرق سىمالىرى طرفىندەن « تىابت تحقيقىتى قارىخىنندە اىساق ياقوب شەمیت ، تورك دىللەرىنىڭ حىاتىندە ، اسىكى توركستان عوام حكىتى ، طوخارل

مسئله‌سند بوكونگى حالى، توخريلره ئائى ملى عنوان، چينايىلدە اسىكى تاھىا، مرکزى وغربية آسيا يە ئائى ئاك اسىكى چىن خريطىلرى، هندو - سكىتلەر دائر، ارمىن ھايتونه كوره موغول ايپراطورلىنى، تورفان جوارندە قره خواجه - آستانەدە بولۇنە بىرچىنجە - تورپە فرمان، مرکزى آسيا وسىرىيەنڭ تارىخى قومياتنە ئائى طاسلاقلەر، اویغورچە شىخلىرى... اخ عنوانلى قلم ياردىمىلى ذكر اولۇنقدەدرکە بورادە مع التأسف بونلرك سادەجە تعدادىندن باشقە بىشى يابق ممكىن دىكىدر. اوندىن صوکرە «ادوار ئەرقەس»كى يىكى انتشارايدن «چىن» و «چىنلىر» عنوانلى تعىيمى ائزلىرى، «زواتان فون تاقاج» طرفىدن ھراعتبارايلە تقدىرەلايق و توصىيە يە شايىان كورولىكىدەدر. «و.بوسى»نىڭ «تکرار قاووشمه ماصالىلىرى و بىزانسىك پلاكىدا منقبەسى» ايلە «و.لودكە» نك عىنى موضوعە تىماس ايلەين دىكىر برايرندن بىحث ايدن «ى.موراوجىيك» بوتحقيقات ناتىجەسىدە ماصالىك هندستاندىن نشأت ايتىش اولوب شرق توركىستاندىكى بودى - اویغور مەنېتىك انكشاپىدىن صوکرە توركىلر واسطەسىلە قافقاسىيە يە ووولغا طرىقىلە ارمىنلىرى، بىسارابىا توركلىرىنە، صربىلر و نهايت يۇنانلىلىرى چەكدىكىنى تېبىت ايدىيور. «اولىور شپوللەر» دە كىيەل شرق مدرسهسى طرفىدىن دوقتور «ھرمان تۈزۈنۈغ» خاطرەسى وقۇقى نامنەغ. ياقوب معرفتىلە نشرايدىلىن تورپە و شىقەلر كى آلامنجه ترجمەلىرىنىك انتشار ايدن ۲-۴ نجى جزءلىرى مندرجاتى تدقىق ايدەرك بى و شىقەلر آزەسندە ۳۲ نومرسىلو و مصطفى پاشايە ئائى اولان پارچەنک مەمم، فقط اكتىريا بىنهاورە استناد ايدن ترجمەلىرىنى قصورلۇ بولۇيور.

مجموعەلر قىسىمدىدە «ماجار دىلي» عنوانلى ماجارچە مجموعەنىڭ (جلد ۱۲، جزء ۶-۱) نسخەسى ايلە استوقھولمدا فرانزىجە منتشر «شرق دنياسي» مجموعەسىنىڭ (۱۹۱۳ سىنەسى ۱۳ نجى جلدى) مندرجاتى خلاصە ايدىيور. بىنچىسىنىدە بولغارلار و سلاولر، بولغارلار و ماجار ھون منقبەسى، تورپەدىن مشتق كىلەلر كى اوپتە طبقەسى، سەكلى ويا چىكىللەر كى اصلى، اىكىنچىسىنىدە ابن خطىب كى فەھادنامەسى وسائل مقالەلر قىيد و تحايل اولۇندىغى كى «استانبول يومى مطبوعاتىنىدە آينىمە علمى خبرلر» عنوانىلە «ل. فەكتە» طرفىدىن يايلىمش اولان فائەتلى بىراجىلەددە ادبىيات فاكوهى طابەسىنىڭ نشرىياتى ئىنجىنى مناسبتىلە يعقوب قىدرى بىك اقىدامىدە كى مقالەسى، احمد رفيق، على رضا، عمر راشد امضالى تارىخى مقالەلر، رفيق بىك قىزىل الما مقالەسى، سعيد پاشانىڭ خاطراتى، راشد مورخى شاعرىمى، سانحات العرب ذكر اولۇنقدەواكىنهايت تورانىياتە ئائى «يىكىكتابلىر» و «جمعىت خېرىلىرى» قىد اولۇنقدەدر.

اوچىنجى جزء :

«ماجارلە ظھور و تشکانە دائر يىكى فىكرلىر» عنوانلى مقالەسىندە «ڇان توروك» ماجارلەر كى اصلى وايىلە تارىخى، ماجار علمىنىك ئاك كوج مسئلەلرندن بىرى اولدىغىنى و دوشۇان بىرچوق خطا و ضلاللىرىدىن صوکرە صوکرە عصرك نصفىندە بوكا ئائى مسائلەك «اك مەمم قىسىمك» حل اولۇندىغىنى و نهايت «ماجارلە نشائىلى اعتبارىلە فين - اوغور قوملىرىنە منسوب اولوب بولۇندىلىرى يورده كوج ايتىزدىن عصرلەرچە اول قوتلى توروك نفوذىنە معروض قالمىش اولدىقلرى» كىيفىتلىك تحقق ايتدىكىنى سوپەلەيەرك بورادە متباق نقطەلر كى، از جملە ماجارلەر كىندىسىنىدە نشأت ايتدىكلەر فىن - اوغورلەر كەنلىقى قوم اولوب زەددە ياشادىغى و تورك تائىيرىنىك نە وقت باشلايوب زەددە ياتدىكى و ماجاراغە نە يولەد تائىير ايلەدىكى جەھتلىرىنىك قىصەجە توضىجىنە چالىشە جغۇرى سوپەلەيەيور و دىيوركە : «بو مسئلەيى، قونت استەفان زىچى ماجار علوم ئىنجىنى ۲۰ شىبات ۱۹۲۲ اجتىاغىندە موضوع بىحث ايتىشدەر. مومىيە

نظر آماجاراغن اسکی یوردی روسیه‌ده پهدم ولایاتنک جنوب قسمنده، اورال داغلرینک آوروپا و آسیا طرف‌لنده ایدی. بونی اثبات ایدن دلائل ماجارجه‌ده فین - اوغور اصانه منسوب حیوان و نبات اسمیریله، میلاد عیسی زمانلرنده آشاغی قاما واورته ووغا منطقه‌لندن اورالک شرق‌طرف‌لرینه دوغرو یایلمنش اولان «کمیک مدنیتی» درکه بومدنیتك ممثلاری اغلب احتماله کوره «فین-اوغور» قومی واورال شرقنئه چکنلرده بونلرک برشق قولی اولان «ماجار - اوغور» لر ایدی. زیچی بونلره داهما «ماجار» دییور، چونکه هنوز بونلر اوغورلردن یعنی ووغول واوستیاقلردن ایدیلر. ماجاراق ایسه اوزمانلر (که میلادن اولکی برنجی عصرده) ابتدائی برمدنیته مالک آوجی وبالقجی برقومدی. اوزمان شرق آسیاده برحادثه‌اولدی: هوتلرک آقینی وعمومی کوچ ... بوحادثه ماجاراغن مقدراتی تعیین ایتدی. ماجارلر اک شرقده اولدقلری ایچون ایلک اول ضربه‌یه معروض قالدیلر.

قبل المیلاد ۳۶۰-چینایلر هون قومنک بر قسمنی تیان‌شاندن غربه تالاز نهری بوینده‌کی اراضی‌یه سورمشلردى. بوهونلرک نه اولدقلرینه دائئر قاریخی برایز بوله‌مایورز. فقط چکدکاری يول اغلب احتمال ماجار - اوغورلرک یوردینه اوغرامشدی. ایشته بو برقسم هوتلردرکه ماجارلر، اکینجیلک و حیوانجیاچ اصوللرینی، اجتماعی و عسکری تشکیلات طرزلرینی اوکره‌تهرک اوتلری مدنیة یوکسە لمتشلردر. ماجارلر تاریخنده بوتشکیلات ایله کورونگکده‌در. هوتلرک آشاغی یوقاری تورک اولدقلری و بولغارلرک‌ده بونلرک احفادی اولدقلری محقق کبیدر. (بوراده طبیعی تورک کلمه‌سی اساني ده‌کیل، بلکه سیاسی و قومی بر کتله افاده ایدر). کذالک ماجار دیلندنه‌کی اک اسکی تورکه کله‌لرک «بواغارجه» اولدقلری تحقق ایتش اولدینی کی، بوکله‌لر سایه‌سنده‌ده بواغار تورکلرینک یعنی (هوتلرک) ماجارلر اولان مدنی تأثیرلرینی قطعیاً تعیین ممکن او لمقده‌در. بناءً علیه قونت زیچی نک بومهم مسئله‌یی تمامآ تنویر ایدن بويوك مطالعه‌نامه‌سنک انجمن کلیاتنده نشری نی صبرسز اقله بکله‌مکده چوق حقلی‌یز.

«کوپرولو زاده محمد فؤاد» بکل «سلچوقیلر زماننده آناتولی شاعرلری : ۱. شیاد جمزه» مقاله‌سی اساس اعتباریله درکاهک دردنجی نسخه‌سنده انتشار ایدن یازیلرینک توسيعاً ترجمه‌سی اولدینی جهنه بوراده محتویاتی شرح ایده‌جک دکان. بوکا مقابل یرلى عالم‌مرزدن کنیج بر مدرسک اوروپا مجموعه‌لنده تقدیر وحسن قبول کورن مقاله‌لرینه راست‌کلینمه‌سنک مؤسسه‌های ایچون افتخاره دگر شرفی برواقعه اولدینی قید و تثیت ایله اکتفا ایده‌بیلیرز.

«ترجمان‌سلامک سد یاجوج و ماجوج سیاحتی» مقاله‌سنده «ئەتىهن زیچی» بو «رحله» نک جیحانی نک ائرنده مندرج وابن خردادبه‌یه عائد کتاب المسالک والممالکه موجود اولوب عرب جغرافیونی کلیاتنک ناشری ده‌هويه‌یه نظر آادریسی نک ائرنده دها باشقه تفصیلات ایله‌ده محفوظ بولوندینی و غالباً ادریسی نک نسخه‌سی بواسی دها ایی محافظه‌ایت دیکنی سویله‌دکن صوکره - ینه مومن‌ایلهک (هولاندا علوم اقاده میسی ادبیات شعبه‌سی بواتنى، صیره ۳، قسم ۵) ده مندرج «سد یاجوج و ماجوج» حقنده‌کی فلمنکجه مقاله‌سنده تثیت ایدیکی وجوله - میلادی ۸۴۲-۸۴۴ تاریخلرندہ اجرا ایدیلش اولان بو سیاحتک او دور قاریخی قومیاتی ایچون چوق مهم اولدینی قید ایدیور. بونک اوزرینه اولاً ابن خردادبه‌نک دوهویه‌نک عرب جغرافیونی کلیاتی آلتنجی جلدندنه‌کی، متى ترجمه‌سی ادریسی‌یه نظر آکوستودکلری فرقلره بركده عیناً نقل ایدیور (ص ۱۲۴-۱۳۱). و دییورکه: «روايتها نظر آ خلیفه واثق بالله بر کیجه رویاسنده‌ذوالقرنین (اسکندر کبیر) طرفندان انشا اولونمیش اولان سد یاجوج و ماجوجک آچیلدینی

کورمی اوزرینه کیفیتی تحقیق ایچون برسنی کوندرمک ایسته مش ، تورک جنرالی « آشناس » لک توصیه سیله بورایه اوتوز دیل بیان ترجان سلامک اعزامنی تنسب ایتمش . یانه مقدار کافی آدام ، حیوان ، پارا وغایت صوغوق اقایمده کیله جک خصوصی البسه و طاقیملر ویرمش ، بوسفر هیئتی تفليسده کی ارمینیه والیسی اسحق بن اسماعیله یازیلش بر مکتبی حاملان سر من رأی (سارهدن) دن قالقمشلر باسحق ده « صاحب تخت » ، اوده آلانلر حکمدارنه بوده « فلانشاهه » ، بوده خازارلر حکمداری تارخانه توصیه لر یازمش . المقدسیه نظرآ (عینی کلیات ، ج ۳ ، ۳۶۲) خلیفه دها اول بومقصده این موسی الخوارزمی ده خازارلر حکمداری « تارخانه » کوندرمشدی . دیمک که « سد » ی شمالده آرایورلردى . راپورده ذکر اولونان اسمملر (تفليس ، سریر ، آلانلر ، فلانشاه ، خازارلر) بربینی پک طوتیور . سریر ابن الفقيه نظرآ (کلیات ، ج ۵ ، ۳۶۲) داغستان شهانده داریال ایله درند آرەسنده وسد خارجنده ایدی . استطخریده « سریر » ی خزر ده کزی ساحلنده وسمندر (که غالبا شیمیدیکی تارقو) جوارنده بولویورز . آلانلر مرکزی قافقاسک شمال صیرتلرنده ، داریال در بندنده ایدیلر . فلانشاه (گیلان) لک یربینی ایجه بیله میورم . خازار « حکمداری » ده « تارخان » تعبیرندن آکلاشیدیغی وجهه « والی » ایدی . اصل « خاقان » ایسه خاملیخ (از درخان) ده بولونیوردی . دیمک که سیاحلر تفایسدن قالقوب داریالدن « آلانلر » آرەسندن پکه رک سریر اوزرندن تارخانه کلشلردر . کذا راپوره نظرآ سیاحلر تارخان نزدندن چیقنبه کونلوجه سیاحته دوام ایتشلر و « سیاه رنکی » متعفن اراضیدن « پکر کن تحفظ ایچون سیرکه قولانشلر و بو اشاده یا جوج و ماجو جل طرفندن تخریب ایدیلش اولدیغی سویله نن قصبه لر کورمشردر . دوهویه بو « متعفن » اراضیی بالقاش کولی غربنده کی بک پاق دالا (آجلق چولی) اولمق اوزره تلق ایدیور . حالبوکه بواراضیه کسری « یکرمی آلتی یکرمی یدی کون سورمش اولدیغی » سویله ندیکنے نظرآ بورالری قافقاس شهانده کی « نفت » مناطق اولمق لازم کلیر . زیرا بتوخ خزر دکزینی دولاشق ایچون لااقل فرق بش کون لازم درم ادریسی بومروزانسته باشجرد (یعنی بارتولدک اسلام آنسیقلوپه دیسنده اشہاد ایتدیکی کی اوzmanیکی اکثر استعماله نظرآ ماجار) ایلری حدودلرندن پکمشلردى . مارقوارت ده عرب منابعه نظرآ او زمانکی ماجار ایانک بورالری اولدیغی اثبات ایتشدر . بو ایلک جنوب حدودی قوبان بويی ایدی . شرق حدودنی ایسه بیله میورز . نفت اراضیی اصل قافقاسک شمال صیرتلری غربنده تمامان یاریم آطه سنه قدار او زام قدہ در . اوzman دها فعال اولان « سیاه می چامور » و ولقاتلری ایسه تارقدن یاریم آطه یه قادر ۱۱۳ میل جغرافی طولاندھدر . سیاحتانه بو « سیاه » اراضی ایچون یکرمی یدی ، نفت اراضیی ایچون ده اون کون تعیین ایتکدھدر که بوجه تلر واقعه تطابق ایدیور . سیاحلرک بو زحمتی یولی نه دن اختیار ایتدکلری ایجه آکلاشیدیلهمیور . یکرمی الی اوتوز کوندھ پکدکلری موضوع بحث باشجرد ایلری ده کدرج بوغازینی پکدکدن صوکره آزاق ده گزی بولیندھ کوردکلری اسکی قریم قصبه لری اولسنه کرکدر . واقعا او زمانکی پونت حکومتک اراضیی بورالری قادر او زانیوردی ایسه ده بو یکرمی اوتوز کون بزی چوق او زاقله کوتورمکدھدر . سلام راپورینه دوام ایده رک بو خراب شهر لردن صوکره داغلر جوارنده انشا ایدیلش مستحکم موقعه کلدکلرینی و سدک بونلردن بزندھ انشا ایدیلش اولدیغی ، اهالینک عربی و فارسی تکلم ایتکدھ اولوب جامع و مدرسه لر مالک مسلمان بر ملت (ادریسی یه نظرآ حکمدارلری خاقان اذکش) اولدیغی .

و عرب خلیفه دن ایلک دفعه خبر آلدقلرینی (ادریسی یه نظرآ و قتیله اکری بویونی ، او زون با جاقلی و صیرتی قانبور بر حیوانه را کب بر مبشر طرفندن اسلام ایدلکلرینی سویله دکلرینی) بیلدیریسیور . و بعده « بر ایکیشر فرسخ مسافه ده قلعه ل آر هسندهن چه رک نهایت ذوالقرنینک اطرافه ارد و قور دیغی « ایقا » شهرینه کلد کلرینی و بورانک سد « یاجوج و مأجوج » ه اوچ کون مسافه ده اولدیغی و سدک چه ورمه سی طاغلره محاط اولوب بوراده ساکن یاجو جلرک مأجو جلردن بویوک اولدیغی و بونلرک یوقاری طرف صوک درجه مستحکم اولان سدک دینده کی عظیم خندقدن چیقوبدنیایی افساد ایتدکلرینی و نهایت ذوالقرنین طرفندن بورایه قاپاندقلرینی « علاوه ایدیسیور . بوراده موضوع بحث قومک خلیفه دن و دوهدن خبردار اولما ییشلری سدک عراق ایله چین آر هسنده کی تورکستان بیولنده ده کیل وولغا بوینده کی بولغارلر ایانده اولمه سنی استلزم ایدیسیور . یاقوت جغرافی قاموسنده بولغار ملکنک مقتدر بالله دن بر مبشر ایسته دیکنی و اورایه کوندریلن هیئت اعضا سندن ابن فضلانک بونی « صقاله حکمداری بلا توار آلمش ابن سلکی » دیه ذکر ایتدیکنی قید ایدیسیور . حالبوکه بونلرک مسلمان . بولوندقلری کیفیتی بو « جماعت بجه اهتدیا » کیفیتنک « سفارت اعزامی » حاده هسنده اول اولدیغی کوستیسیور . « اذ کش » ایسه ابن خردابه ده برقوم اسمی اوله رق کورولمکده در . ایتیل بوینده ساکن اولان بوقوم بالخاصه « بال و بالموی » اخراج ایدیسیور و آت اتی ترجیحاً ییور دی (ابن حوقل و فضلان) . « بال » کیفتی بزی « بال آریلری » مسئله سننه ارجاع ایدرکه (ت . ف . کوپن) ه نظرآ (آوسلاند مجموعه سی ، ج ۶۳ ، ۱۸۹۰) بوحیوان اورال داغلرینک شرقنده ، تورکستان و موغولستانده قطعیاً بجهول اولوب مرکزی سیریا یه آنجاق اون سکن تجی عصره ادخال ایدلشدر . بولغارلرک ساکن اولدیغی قاما و وولغا ملت قاسی ایسه اورماناق اولدیغی ایچون دوه بوراده یاشایمازدی . ف الواقع بو ملتقا ایله « صالح » صوینک « دون » ه التحاق ایتدیکی نقطه آر هسنده ایسه تقریباً ۱۵۰ جغرافی میل یعنی بر آیلیق یول وارد در . قلعه ل قبل التاریخ موقع مستحکملر (باقیکن : فین عتیقات مجموعه سی ، ج ۳۱ ، اسوچجه) او لسه کر کدر . موضوع بحث « ایقا » شهری ده نقطه سزا اولدیغی ایچون صراحته تعیینی ممکن دکلدر . بواسکندر کبیر سدینک تصویری عنعنوی تفصیلاتی حاویدر . خردابه وادریسیده اولدیغی کبی سلام بونی قرآن کریمک روایته کوره اویدور مشددر . بو تصویر دقتله او قونورسه او زمانکی بولغارلرک تحکیم ایتدکلری « اورال سلسه سنک قایاق بر قسمی » اولدیغی کورولور .

سلام سماره یه عودتی آکلا تیرکن « خراسانه توجهه ملک اللب ک مملکتندن ، بعده خراسانه تابع تابونیان امارتندن چه رک ، حرکتمندن سکن آی صوکره سمر قنده واردیغی ؛ یولده اسیچاب ، اشروسانا ، بخارا و بلخ نهری (سیحون) او زرنده ترمذی (ادریسی یه کوره باشقه شهر لری) کور دیگنی ؛ و نیشا بورده عبد الله بن طاهری زیارت ایتدیکنی ، خلاصه سده کیدرکن ۱۶ و عودتده ۱۲ آی و بر قایق کون چکیدکلرینی سویله یور . « اللب » اسمندن « لوب - نور » کوانه انتقال یز آذ جاذب ایسده بونی اثرک دیکر برینده مذکور « حیلوب خاقان » ه ربط ایتك ممکندر . دهه یه « تابونیان » ک « نوشاغان » و « بارساخان » اولدیغی قبول ایدیسیور . قدامه یه کوره « تاراز » (اولیا آتا) بورانک مقریدی . اسیچاب ، تاراز ایله شاش (طاشکنده) آراسنده ؛ اشروسانا (اوراتیه) ایسه سمر قنده ایله خو جند آر هسنده در ؛ عجیماً عراقه دونوشده نه دن بویولی طو تدیلر ؟ قالغره زنک (فین عتیقات مجموعه سند) کی تحقیقنه کوره په رم ولا یانده بولونان باقتريانه

سکه‌لری، ساسانی کوموش اوانی کبی آثار عتیقه بورالره و قتیله اورال و ایرتیش اوزرندن باقتريانایه کیدن نجارت یولی ایله کلشیدی و او زمان «ماراز» ده بو تجارت یولاری مرکزنده اولوب بورالری ایله اورمانلوق مناطق آرده‌سنده وولغا بولغارلینک کورک تجارتی فعالیته ایشله یوردی. بومركز بالا خره آریس ک سیر دریایه التحاق ایتدیکی «اوترار» بلده‌سننه انتقال ایتدی. ایشته بواسیابه بناء «بولغار» بلده‌سندهن «بغداد» شهرینه وارمق ایچون آزال کولنک اطرافه‌ن دولا شیلیوردی. خاتمه اوله‌رق بوراده ۹ - ۱۰ نجی عصر لره قادر یأجو ج و مأجو ج اسلام‌لیه علاقه‌دار عد اولانان قوم‌لری ذکر ایتمکسزین پکه میه جکم. «ژوزف فلاویوس» و «سن ژه روم» و دیگر لرنه کوره «اسکیتلرک اصلی ماغوغ یعنی مأجو جدر» صوکره بو اسم «آلانلر» او نلدن ده قافقاس شهانده کی «هونلر» و نهایت «خازارل» ه چکدی (مارکوارت، شرق آوروپاده جولانلر). سدی ایلک کوردیکی سویله‌ن سیاح طبریده مذکور اولوب بو زیارت هجری ۲۲ نجی سنده واقع اولمش و سیاح بوکا الباب (یعنی دربند) ده راست کلشدر. المهدییه کوره سد خزارلر ایانک نهایتنده‌در. ابن حوقل قوندوز پوستلرندن بحث ایدرکن «بونلرک روس ایلارینه همحدود» یأجو ج مأجو ج قومی طرفندن کتیریلدیکنی و روس‌لرک‌ده بونلری بولغار بلادینه نقل ایتدکلرینی سویلیور. دیمک اولویورکه ۱۰ نجی عصرک صوک نصفنده بو قوم «تورک ده‌کیل روس ایانک» اوته‌سنده فرض ایدیلیور و سد اسکندرده «چین ده‌کیل قافقاس» شهانده آرانیوردی.

«چین صنعتنده عنعنه جملک» مقاله‌سنده «زولان فون تاچ» چین صنعت اثرلرندن بحث ایدیلیرکن چینلیلرک کندیلرلینک‌ده اک قلاسیک عد ایتدکلری (۱۷۶۶-۱۱۲۲) شانغ دورینک اساس اوله‌رق قبولی لازمکلدیکنی و قدیم طونج واژولره بیله شانغ واژولری دینیلیدیکنی خاطر لاته‌رق بدايع آرکه‌لوئونی وانغ - فونک ایمپراطوره‌ی - تسونغ واژولرینه عائدقاً مالوغنده کی قلاسیک تصنیفک زمانی ترتیبه ده چوق اویغون کلدیکنی؛ بوکابناء بولوط موئیفناک، ادعای ایتدکلری کبی، اقصای شرق صنعتنده اصلی اولما یوب قالی اولدیغی؛ و هان عموم متخصص‌صلرجه «چین صنعتنده ایلک موئیفلر هندسی شکللر اولوب قلاسیک دورده یولرینه حیوانی تزیینات قائم اولدیغی و آنجاق هان دورنده نباتی تزیینات رول اوینامه باشладیغی» قبول او لو نقده ایسه ده شانغ دوری واژولری دقتله معاینه ایدیله جک اولورسه «نباتی اشکالک حیوانی ترسیماته تقدم» ایتدیکی کوروله جکنی و بو جهت تزیین معناسنه کلن اسکی چینجه هیه رو غلیفلردن ده استدلال اولونه بیله جکنی؛ آنجاق اک اسکی آثار اوزرنده کی یازی تزییناتک نوعی تعیین ممکن اوله‌ما یوب بو «شکلی صنعت» دویغو سنک درین بر صورتده «نه‌ئولیتیک روختیده» قالدیغی؛ چین لسانی و اجتماعی بایه‌سنک ایسه دائما «عائلوی» مابهیتنی محافظه ایتدیکنی ولسان کبی صنعتک‌ده اولا کثیرالهجا بر «کل» اولوب صوکردن «تجزی و تلون» ایتدیکنی وقدیمی اکمل بیلن چین هنروری ایچون موضوع، شکل و واسطه‌نک عینی قیمتده اولدیغی؛ بناء علیه صنعت «رمزی» تلقی ایدیلرکه قدیم و متفق علیه شکللرک دائما عنعنی‌ی الترام ایتدیکنی؛ واونلرجه وارلغک معناسنی، تائویی افاده ایچون تکرر ایدن بودائی فعالیتک دکیشە میه جکنی؛ حتی ادبانک‌ده فوق العاده رعایت ایتدیکی بو عنعنە پرورلرک مثلا « جدا» طاشنە بدیعی برقدسیت ویردیکنی سویله‌یه رک مدعاوی تنویر ایچون ده ملفووف اولان فرانتس هوپ موزه - سنده کی مختلف وازو تصویرلرینه متعلق ایضاحت ویرییور.

«تورک - بیزانس متنوعاتی» مقاله‌سنده «گیولا تسه به» اولا چوما مجموعه‌سنک بزنجی جزئنده

«فههه رگهزا» و ماجار دیلی مجموعه‌سند «کیولانه یهت» طرفندن موضوع بحث ایدیلن «قوستانتینوس پورفیریه نه تووس» ک «اداره دولت» اسمنده‌کی کتابنک پچنکله عائد ۳۷ نجی بابنی یکیدن تدقیق و بونک ایچون اولا رفیقلرینک مطالعه‌لرینی تنقید ایله بعده کندی محاکمه و تحمللرینی سرد ایدیور. «پچنکله دائر» مقاله‌سند «ی. نه یهت» ده عینی مأخذه استناداً مطالعه‌لرده بولونیور. بمطالعه نظرآ پورفیریه نه تووس پچنکله عائد سکز بویاک اصل تورجکه شکلرینی عمومیته دوغر و محافظه ایتش اولوب بونلرده: یاودی ایرتیم (یاغدو- پارلاق، اردم)؛ کوئه رج چور (کوک: ماوی چور)؛ قابوقشین ییلا (قابوق رنکی، یولا)؛ سیر و قولپی (سودو: قیر، کولبک)؛ خار و ووی (قارابای، قره‌بک)؛ وورو تالمات (بورو: طوره، تولماچ)؛ یازی خوپون (یازی: اووا، قبان: دوموز)؛ وولا چوبان (بویلا چوبان) اوسله کرکد. طومسنک حل ایتدیکی فاغی سه‌نت میقلوشده‌کی رو مجھه حروفاتله یازیلش تورجکه کتابه‌ده کوروان ایکی اسم خاصدن بویلا ژوپان (که بویلا چوبان)، بوتاوول ژوپان (که بوتاوول چوبان) ک برنجیسی سکز نجی بویه تقابل ایتدیکی کی. ایکنچیسی ده ینه قوستانتینوسک (وایته کوره «چوبان» بوینک بگی اولان «بوتا» نک اوغلی «بوتا اوغول» در. حابوکه کرذی ایله پسپوس هارتويیک سیاحتامه‌لرنده‌کی بزر فقره پچنکلر آلتون کوموش اوانیسندن بحث ایتدکلرینه نظرآ بوکتابه پچنکله عائد اولمک لازم کلیور.

«تقریضات» قسمنده «ژوزف سینته‌ی» انکلیز آمیرالاق ارکان حریه دائرة‌سی بحریه استخارات قسمی جغرافیا شعبه‌سی طرفندن برخیریطه ایله برلکده تاریخسز اوله‌رق ۲۵۶ صحیفه جمنده نشر ایدیلش اولان «تورانایلر و تورانیلیق» عنوانی انکلیزجه براثری موضوع بحث ایده‌رک دیورکه: «اثر مرتبلری توران مفهومی ماجارستانده‌کی مفر طلر ککنندن دها دار بر طرزده تلقی ایدیور و تأییفه تورکیاده‌کی لسان تصفیه‌سی حرکت‌تک سبب اولدیغی، چونکه بو حرکتک طیعتیله اولا عقداشلر آره‌سنده حرثی تساند، بعده امکان اولورسه، سیاسی بروحت استحصالی ایجاد ایدیکنی؛ حابوکه تورکلرک، بویولده بوتون تورکلرک سیاسی اتحادیه ده‌کیل، بلکه بوسایده بوتون مسلمانلرک استقلالی تأمینه چالیشدقلرینی سویله‌یورلر. اثر توران‌نجیلیق جریانیه آز چوق علاقه‌دار بوتون قوم ویا ماتلری جغرافی، تاریخی، قومی، دینی واجتماعی لفظ‌لردن مطالعه و بونلرک، خارجبن بر طاقم موافعه راست کلیدکلری تقدیرده، نه قادر بزمان ظرفنده مفکوره‌لرینی تحقیق ایده‌بیله جکلرینی محاکمه و تخدین غایه‌سی تعقیب ایتکده‌در. کوردیکمزه نظرآ تورک ملیت‌نجیلری اولا تورکیا خارجنده‌کی تورکلر و اوندن صوکر مسلمانلره ال او زاتقده اولدقلری ایچون مؤلفه بوایکنچی قسم اقوامه تماس ایته‌مشلر، بوکا مقابله تورکلرک خارجنده‌کی بوتون اورال - آلاتای اقوامی نظره آلمشلردر. یعنی تورانایلر تغییرندن بوتون اورال - آلتایلیلری: فین - اوغور، سامویه‌د، تونغوز، موغول و تورک - تاتارلری مراد ایتکده‌درلر. (بعضیلرینک بونلرمیاننده صایدیغی ژاپونلردن ایسه بحث یوقدر). کتابک مختلف بابلرنده بواقوامک اولا عمومی بعده خصوصی برنظردن بوکونکی حاللری منظم برپوغرام داخلنده تدقیق ایدیلیور و خاتمه‌ده مؤلفلر «دینی، لسانی، مدنی فرقه و جغرافی مسافه‌لر دولا یاسیله فین - اوغور، سامویه‌د، تونغوز، موغول و یاقوتلرک بو توران‌نجیلیق جریانه ادخالی مستبعد اولدیغی، فقط حرکتک تورکیا، قافقاس، ایران، افغان، قازان، قریم، تورکستان، سیبریا تورکلرینی - اوده آلمان ایمپریالیزمنه محکوم اولمازلرسه - برلشیدیرمی ممکن اوله بیله جکنی، بالخاصه جنکاور ایران تورکلرینک قافقاس و تورکستان

طرفلرندەکى عرقداشلىلە بىلشەرك ملى بىر كىتلە تشكىيل اىتەسى عمومى صلح و بالخاصه هندستان ايمپراطورلۇنى اىچون بىر تەركە تشكىيل ايدەجىكى قبول ايدىيورلار.

«ئەدىت پورا» لاپىزىغۇ پروفسورلۇندا آ. فيشرك «شرق متنلىرى تدقىقاتى» كلىاتى مىيانىدە «يىكى عثمانلى ادبىياتىندا ترجمەلر» يىنك اىيلك جزئى اولق اوزرە محمد امين بىك ۱۴ پارچە شعرىنى احتوا ايدىن اوافق قطعەدەكى قىيمتلى اثرىندا بىحث ايدەرك بونك ۱۹۰۶ دە عىنى موضوعى تەز اتىخذايدىن ماجار طبىيە سەندىن فرانتس وەنەتسىيانى غير مساعىد بىر موقعە دوشوردىكىنى قىد ايدىيور.

اوندان صوڭرە «گۈولا موراوجىق» دوقتۇر «گۈلا غەرە فسا» نك «چابامىقىبەسى و سەكىملىرك ھون توواتىرى» اثىرىنى اوزۇن اوزادى يە تحلیل و تدقىيد ايدەرك «بۈكۈ خلقىيات ساھەلرندە قطۇرى بىر حقىقتە وارمىق اىچون لسانى دىلىملىرك فرضى اولمقدن ايلرى چەمەجىكىنى سوپەلەيور.

اڭ نهايت مەتتوعات قىسىمندە «برنات مونقاچى» اسانى تحقىقلەر استناداً «شرق ماجارلىرى باخىيلقەلە مشغولى ايدىلر؟» مىسئەلىسى و م. پاللو «تۈپۈرچان» كىلهسى ؛ موراوجىق «حىواناتە دائىراسكى بىرماجار خاق كەتابى» ئى ؛ د. ناغى لاسلو «ماجارچەدە تۈرپەدن گلمە اسم خاصلر» ئى ؛ بىرنات مونقاچى «ووغول- اوسيتاق قەرمان شرقىلىرى دورى» ئى ؛ «كىولىيانەيمەت» ماجارچە عزيز ، مقدس ، قو طلۇ معناسىنە كلن «اڭى» تۈرپەدە «اڭو ، اذكىو ، ايو» كىلهسى وەهايت «فەھەرگەزا» يىنه گۈلا غەرقىسانك «چابا منقىبەسى» حقىندەكى اثىرىنە عائىدتىقىداتى مۇضوو بىحث ايدىيور. مجموعەلر قىسىمندە ايسە بىلەن دارالفنونى معلمەرنىندا آ. نېقو بىك ۱۹۲۰ سەنە سەندىن بىرى نىشە باشلا迪غى آلامانجە «بىزانس - يىكى يۇنان سەنەلکى» نك وابستابول دارالفنونى ادبىيات فاكولتەسى، سەنە ۲، بىنچى صايىسىنك مندرجانى ؛ آمرىقا فلسفە جمعىتى مذاكراتى مجموعەسى نك (۱۹۱۸) ۵۸ نىجى جىلدندىن مىستىخىج «اسكى روسجەدە تاتارچە عنصرلر» مقالەسى ؛ آلان مەتىشىرق مجموعەسى، ۷۶ نىجى جىلد ، بىنچى جزء مندرجانى و «يىكى كتابلر» فەھىستىنەدە كۈپرۈلۈ زادە فۇاد بىك «تۈركى ادبىاتى تارىخى» نك ۱ نىجى و ۲ نىجى كتابلرى و «تۈركى ادبىياتىندا اىيلك مەتصو فلر» ئى، «آ. فون لووقوق» كى «خۇچوپىھە عائىد تۈرپە ماينىخەئىك ائرلر» ئى و «ف. و. ق. موللار» كى «اوېغۇریات» اوچىنجى جزئىنى قىد ايتىكىدەدر [۱].

- ۲ -

تارىخ و فلسفە مجموعەلری

۱. رو روپىستورىلە ، يىن ۴۷ ، جىلد ۱۴۱ ، جزء ۱ ، ايلول - تىشرين اول ۱۹۲۲.

باشىيجه : «۱۷ نىجى عصرىدە روسىيەدەكى انكایز تجارتى ، قاردىتال رىشلىونك خاطراتىنڭ موئۇق وساختە اولانلىرى» عنوانلى اساس مقالەلرلە تارىخى اجمال قىسىمندە «ش. بەمۇن» كى «بۈيۈك بىریتانيا تارىخى» نە عائىد نىشىياتى خلاصە ايدىن بىر تىرىيەنى مندرىجىدركە بونك دورەلر تازىخى قىسىمندە:

[۲] اجىالك اىكىنچى قىسىنى تشكىيل ايدىن فرانسز ، آلان ، انكایز مەتىشىرق مجموعەلری خلاصەلرى مع التأسف بوسفر دخى كەلەجەك نسخە يە قالىشىدە .